

Socialpolitiske refleksjoner over rehabilitering for ældre

Karen Christensen

National gerontologisk konference om aldring og samfund

2. oktober 2014

Middelfart

Disposition

- **Kontekstualisering af rehabiliteringsideen**
 - Det norske case: hjemmebaserede omsorgstjenester for ældre
 - Rehabilitering som en del af moderniseringen af tjenesterne
- **Fra rehabilitering til hverdagsrehabilitering – paradigmeskifte for omsorgstjenesterne?**
- **‘Hverdagsrehabilitering’ i anden udformning?**
- **Velfærdsdilemmaet**

Traditionelle omsorgstjenester

1970'erne

- Tette rødder til familieomsorgen og husmoderens arbejde
- Hjemmehjælpere midaldrende deltidssarbejdere
- Få 'klienter'
- Altruisme og nærhed i omsorgsrelationen (begrebet 'Omsorgsrasjonalitet'; Wærness 1984)
- »Lov om sosial omsorg» fra 1964
- Ingen national ideologi, men længstmulig-i-eget-hjem prinsippet etableres

Moderne omsorgstjenester

1980'erne

- Professionalisering af hjemmehjælperne - fra husmor til arbejdstager med flere og 'roterende' klienter
- hjemmehjælps*klienter* og hjemmesygepleje-*patienter* bliver **brugere**
- Mere professionelle relationer
- Mere burekratiserede tjenester: klarere fastlagte og afgrænsede opgaver

- Lov: Kommunehelsetjenesteloven 1982: koordinering af alle omsorgstjenester for ældre; lov for hjemmesygepleje
- hjemmehjælp reguleres af socialomsorgsloven
- National ideologi om **rehabilitering**

Senmoderne ydelser

Fra 1990'erne

- New public management ideer: dokumentation, kvalitetskontrol, konkurrence, bruger-orientering (kunder)
- bestiller-udfører modellen indføres i nogen kommuner
- privatisering af tjenester (institutioner for ældre)
- private aktører/udvikling i retning af et marked

- »Lov om sosiale tjenester» 1991: regulering af tjenesterne – kontrakter og aftaler om arbejdsdeling mellem bruger og kommune

Kontrakt-dannelsen (fra 1990'erne)

Melding om vedtak ...

Søknad om hjemmehjelp – innvilgelse

Vilkår

Til dem stilles i tillegg følgende vilkår: Eks.: Hjelp til handling kan ikke imøtekommes, butikk i nærheten

Klage

Avtale om hjemmehjelp mellom avd. X og hjelpemottaker X

Sjekk-liste	Dette gjør bruker selv	Trenger hjelp til
Rengjøring Klesvask Matlaging ...	Tørker støv selv	Vaske gulv på kjøkken og bad Støvsuge
Hjelpemidler Støvsuger Bøtte ...	Sette på vaskemaskin	Henge opp kler

Fra «Orientering om hjemmehjelp»

Organisering

...avdeling Pleie og omsorg

De får hjelp fra Gruppe: Tlf.: Trefftid:

Oppgaver ...

Vilkår ...

Hjelp til selvhjelp : Hjemmehjelperen skal hjelpe brukeren til å aktivisere seg i de daglige gjøremål. Dette skal skje utfra brukerens helse- og ressursmessige tilstand.

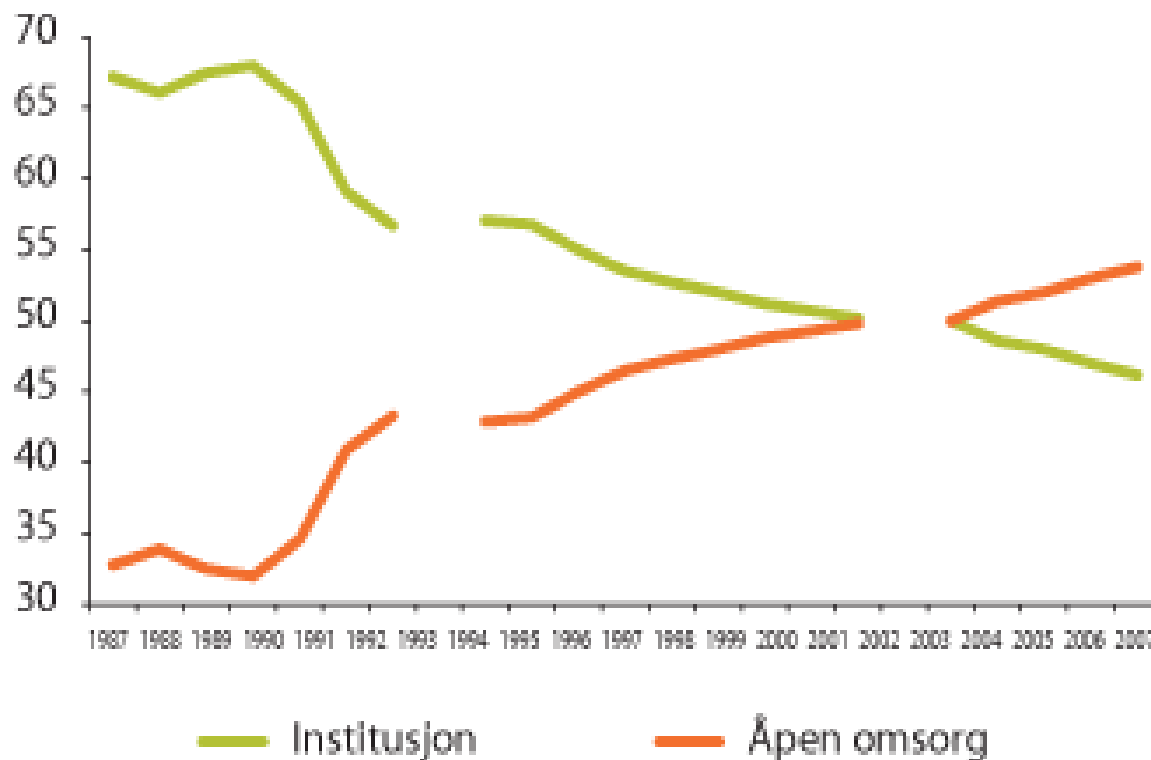
Avtale ...

Tavshetsplikt ...

Klage ...

Fra institusjonstjenester til 'åpen omsorg'

Andel årsverk i pleie- og omsorgssektoren i prosent, fordelt på institusjon og åpen omsorg 1987–2007

Kilde: Brevik 2010, Norsk institutt for by- og regionforskning

Fra ide til implementering

- Ideen om rehabilitering starter i 1980'erne – avgjørende moderniseringsfase for norsk eldreomsorg
- Hører sammen med en institusjonell ændring fra institusjon til hjemmebaserte tjenester
- Men implementeres fra 1990'erne med utgangspunkt i Rehabiliteringsmeldingen:

«Departementet legg til grunn at hovudtyngda av rehabiliteringsarbeidet i kommunane, også det som gjeld eldre personar, kan og bør skje i heimen til brukaren.» (fra: 3.1.2.8 Rehabilitering av eldre og sjukeheimane si rolle)

Rehabiliteringsmeldingen

Stortingsmelding nr. 21 (1998-99)

Ansvar og meistring

Mot ein heilskapleg rehabiliteringspolitikk

Meldingen peger på:

- For lidt brukermedvirkning (bruger skal i sentrum)
- Manglende helhetstænkning
- Manglende klare ansvarsforhold (samarbejde mellem faggrupper)

Rehabilitering som en PROCES

- Proces med individuelle mål (ikke rettet mod sykdomsgrupper)

Regeringens rehabiliteringsbegrep

- Rehabilitering handler om *deltagelse* :

«Brukaren vil vite kva det er som hindrar dei i å delta sosialt og i samfunnet, og kva faktorar som kan gi sterkare styring over eige liv»

(Fra 'Prinsipp og siktemål, 1.2, Rehabiliteringsmeldingen; Sandvin 2012)

Om rehabilitering og habilitering (for barn og unge) i meldingen; men 'hverdagsrehabilitering' kommer først i stortingsmelding 2012/13 om *Morgendagens omsorg* og i NOU 2011 *Innovasjon i omsorg* :

Skifte - mere universel forståelse af rehabilitering

Ny lov om helse- og omsorgstjenester (2012): *Samhandlingsreformen* møder rehabiliteringens behov for samarbejde og brukermedvirkning.

Succeskriterier: reducerede behov

Beskrivelser af eksempler på hverdagsrehabilitering i Norge 2011/12:

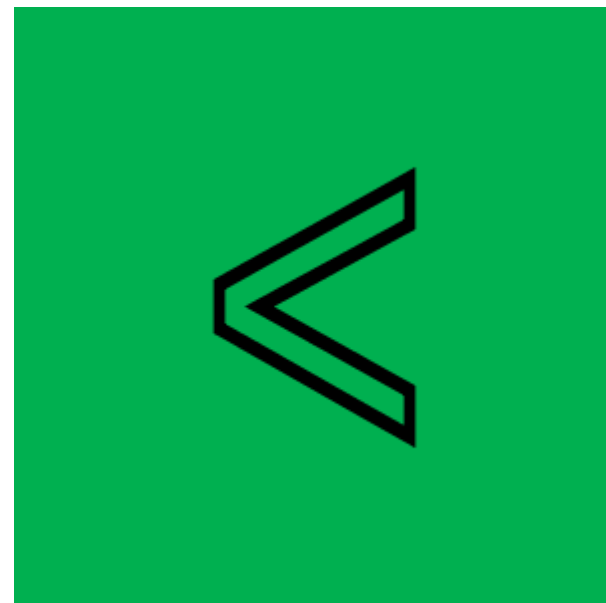
Arendal kommune:

19 af 21 hjemmetjenestemodtagere fik reduceret deres behov

Bodø kommune:

11 af 16 hjemmetjenestemodtagere fik reduceret deres behov

Middel: hverdagsrehabiliterings-team med bl.a. ergoterapeut, fysioterapeut, sygeplejersker, socionom og helsefagarbejdere som 'hjemmetrenere'
(Meld.st.29, Morgendagens omsorg, s.88)

– Det Norling sier på TV før og etter kamp har stort sett vært svada SPORT // SIDE 22-23

Bergens Tidende

NR. 252 UKE 40 - 2014 - 147. ÅRGANG

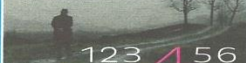
LØSSALG KR 30

TIRSDAG
30. SEPTEMBER

SNOWDEN: Skal det være logikk i Jaglands rekke av fredsprisvinnere, må årets medalje gå til vår tids viktigste varsler.

KOMMENTAR // SIDE 3

«Keiseren»s fall

KULTUR // SIDE 30-31

Kan ikke regjere med et ja til OL

NYHETER // SIDE 8-9

– Nå må familiene trå til mer, varsler helsebyråden. Eldrebølgen krever 1000 nye sykehjems plasser for å holde dagens nivå.

FOTO: GODE E. NERØD

GÅR TUR HVER DAG: Rolf Isrenn (76) bor midlertidig på Storetveit sykehjem, her har han bodd i elleve uker mens han venter på fast sykehjemsplass. Han og kona Torbjørg lengter etter å få et fast hjem til ham. NYHETER // SIDE 4-5

REKORDLAVE

3,30%
5 ÅR

VI PRESENTERER

NORGES LAVESTE FASTRENTE. IGJEN!

Bind hele eller deler av boliglånet.
spv.no / 05555

SparebankenVest

Eff. rente 3,40%, 2 mill @25 år, totalt: 2 951 789.

Andre undersøgelser

- Bekrefter ressourcebesparelser og positiv mestring (f.eks. Rambøll 2012, bestilt af Helsedirektoratet)
- Andre advarer mod forventningen om økonomisk gevinst fordi antal ergo- og fysioterapeuter er lavere i norske kommuner (Ness, m.fl. 2012)
- Studie som viser at rehabilitering ikke prioriteres på sygehjem og i hjemmetjenesterne
 - manglende samhandling mellem sygehus og rehabiliteringspladser på institution/rehabilitering i hjemmet
 - kommuner som ikke har råd til at ansætte personale til rehabiliteringsopgaver (Narvik og Sæterstrand 2008)

Paradigmeskifte i omsorgstjenesterne?

-Profesjonalisering og bureaukratisering i 1980'erne lægger grundlaget for ændringerne (mindre 'ufaglært' arbejde, mer målretthet i tjenesterne)

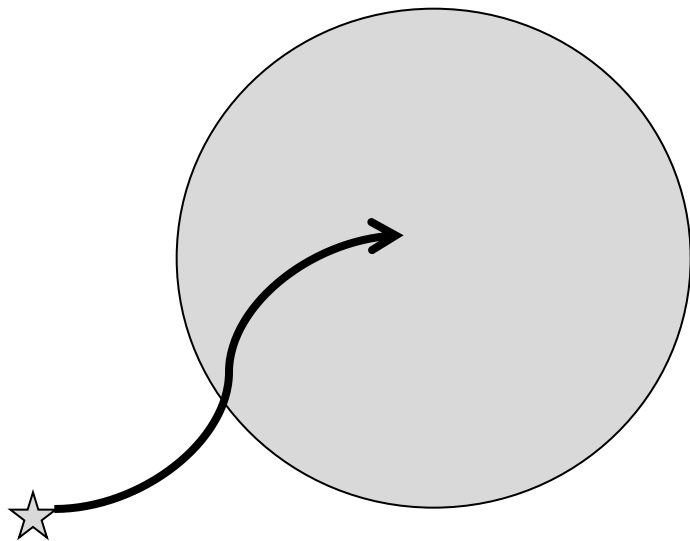
 målrettet rehabilitering -
hverdagsrehabilitering

En lightmodel af 'brugerstyrt personlig assistanse'/BPA for funktionshæmmede?

- bruger i sentrum
- styring over eget liv; **deltakelse**
- men overtager arbejdslederrollen
- udgangspunkt i social bevægelse:
Independent living (USA)
- Lovreguleres i Norge i 2000

Paradigmeskifte i lys af normen om uafhængighed?

Socialpolitik;
betydningen af normer;
Beckman 1981

Independence

Den vestlige verdens norm om uafhængighed; stigmatisering af afhængighed

(Fraser & Gordon 1994)

Governmentality

Ændring i styringsformerne; ideen om øget selvstyring
‘Technologies of the self’

(Foucault 1988)

Velfærdsdilemmaet

Undgå at overse potentialer for :

- egen-omsorg
- selvhjælp
- selvstyring
- ressourcer som den som modtager velfærdstjenester har og ønsker at bruge

Yde den hjælp som velfærdsmodtageren har krav på:

- «mulighed til å leve og bo selvstendig»
- «at tilbudet er tilpasset den enkeltes behov»
- «respekt for den enkeltes integritet og verdighet»

